

Mənim bir yazı günüm

”Kaspi” qəzetinin ”Mənim bir yazı günüm” adlı layihəsi davam edir. Layihənin budəfəki qonaqları yazıçı Aslan Quliyev və Günel Eyvazlıdır.

Günəş doğur.

Hava ətirli və sərin.

Bağda bülbül oxuyur.

Günəş şüaları ardıc, akasiya ağaclarının budaqları arasından süzülüb klaviaturanın hərfələrini işıqlandırır. Pəncərəni açıram, gur hava dolur içəri. Mənim yeni iş günüm başlayır.

Masa arxasına keçirəm, ilk işim Joze Saramaqodan tərcümə etmək oldu. “Görmə” romanını. Başlayanda mənə çox cansıxıcı gəlmişdi. Hətta heyrlənmişdim. Adam, sənə nəyinə Nobel mükafatı veriblər? Sən ki, düz-əməlli yazmağı bilmirsən. Amma iki-üç səhifədən sonra yanıldığımı başa düşdüm. Adama haqsızlıq eləmişəm, Nobelexə haqq eləyən iki-üç yazıçıdan biridir. Hadisəni necə ustalıqla, məharətlə təsvir eləyir, nə qədər güclü, incə, dərin müşahidəçilik qabiliyyəti var! Modern yazı tərzilə, hadisələrə baxış və təsviri ilə adamı sehləyir. Əvvəl tərcüməyə özümü zorla məcbur eləyirdim. İndisə ayrıla bilmirəm.

Əvvəllər banda quruldayan göyərçinlər mane olurdu. İndi buna quruldaya demək də düz deyil, nəriləyən göyərçinlər. Bapbalaca quşdular, amma cöngə kimi səs çıxarırlar. Bu il damı təmir elətdirdim, daha göyərçinlər bana girə bilmirlər. Gəldilər, damın üzərində beş-altı dəfə dövrə vurub, birdəfəlik uçub getdilər. Heç vidalaşmadılar da. Onlara görə üzüldüm, amma bundan sonra quş olduqlarını unutmaz, quş kimi səs çıxarırlar. Yoxsa sən adı quş olasan, əslini-nəslini unudasən, cöngə kimi böyürsən! Quşsan, zəhmət çək, quşluğunu elə.

Üç səhifə tərcümə eləyəndən sonra yoruluram. Həyətdə düşürəm. Həyətdəki ciğırlara dağlardan gətirdiyim daşları döşəmişəm. Ərdəbilə Şah İsmayıl Xətəinin bağında ciğırlara döşənən boz-qara rəngli daşları görəndə birdən bizim dağlarda bu daşlardan olduğunu xatırladım. Bu da nəticəsi. Yağış yağanda, ya da özüm şlanqla yuyanda daşlar çox gözəl görünür. Daş ciğırlarla gəzməyi çox xoşlayıram.

Gəzirəm. Böyürtkən köynəyimə ilişir. Ciğırın qırağı ilə kəndimizdən gətirdiyim itburnu və böyürtkən kolu əkməmişəm. İtburnu koldu, koluğunu eləyir. Çiçəyini açıq, meyvəsini gətirir, meyvələr də payız gənəşinin qızılı şüalarının altında ciqırmızı qızarıp. Əsl payız mənərəsi! Hələ bir meyvələri qonşunun qazları oğurlamasa, bizə də çatır. Yiğib qış uzununu çay dəmləyirəm. Böyürtkən isə başqadır. Sağa da keçəndə əlini-qolunu uzadıb tikanını bir yerimə batırmaqlıdır, sola da keçəndə. Deyirəm, sən göyərçinlərdən nümünə götür. Dedim, böyütməyin, mənim böyürənlərdən xoşum gəlmir. Quşundan da, insanından da. Qulaq asmadılar, bildiklərini elədilər. Sonu nə oldu? Hanı, bax, gör ətrafda göyərçin görürsənmi? Yoxdular. Sənin üçün də bir şey fikirleşə bilərəm.

Özünü pərt olan kimi göstərir. Amma əmələndən qalmır. Nəyləməli, özündən küs. Səni nə qədər çox sevsəm də, yolu kəsməyinlə barışa bilmərəm. Həm də öz həyatımda! Bağ qayçısını gətirir, böyürtkəni budayıram. Ora-bura çox qol-qanad atmasın deyə aşağıdan bir yerə yığıb

məftillə bağlayıram. İndi necə də gözəl görünür. Top kimi girde, çiçəkləri də gözəldir! Girde top ağappaq çiçəklər açıb!

Samovarı yandırıp fıstıq ağacının dibindəki dəmir çarpayaya uzanıram. Tüstü burula-burula qalxır, ardıc kollarının üstündə cənuba doğru əyilir, oralarda itib yoxa çıxır. Samovar qaynayandan sonra kəkotu çayı dəmləyirəm. İki stəkan çay içib, yenidən yazı masasına qayıdıram.

Tərcümə artıq cəzb eləmir. Sentyabra yeni kitabımı çapa vermək istəyirəm. Kitab halında çap olunmamış yazılarımla olacaq. Mənim üçün yazmaq problem deyil, problem yazılara ad tapmaqdır. Di gəl, adı tapanda da dostlarımla təkidiylə əziyyətlə tapdığım adı dəyişməli oluram, amma sonradan yanıldığımı başa düşürəm. Gərək dəyişməyeydim. İndi də “Yazı” jurnalında jurnal variantı çap olunan, ilk adı “Quş və mən” olan “Ayı və kazıyol” üzərində işləyirəm. Bilmirəm, amma mənə maraqlı roman kimi gəlir. Ümumiyyətlə, yazıçı hansı əsərlərini sürətlə, birnəfəsə yazırsa, oxucu da o əsərləri birnəfəsə oxuyur. Hansılarda ilişirsə, oxucu da orda ilişir.

Həyətdə səs-küydür, nəse olub. Könlüsdə halda ayağa qalxıb həyətdə düşürəm. Tülkü qonşunun cüclərini aparıb. Həm oğurluq eləyib, həm əclafıq, birini aparıb, yeddi-səkkizini də boğub öldürüb.

Bizim vaxtlarda tülkülər belə alçaqlıq eləməzdilər. Təcürəbdən bilirəm. Bura ilk köçəndə xeyli toyuq-cüce saxlayırdıq. Toyuqlar döşə yayılar, çöl otlarının toxumlarını, çəyirtkələri, qurd-quşları yerərdilər. Dən tələb eləmir, çölə darışırdılar, yaxşıydı, amma pis olan buydu ki, tülkülər də toyuqlara darışırdılar. Xatırladığım kimi, bizim zamanların tülküləri vicdanlıydılar. Belə ki, vicdanlı tülkü gələr, özünə lazım olan qəder toyuq boğazlayıb aparardı. Nə qədər vicdanlı olmuş olsa da, mən öz sahəmdə çölün tülküsünün özbaşınalıq eləməsinə yol verə bilməzdim. Ən başlıcası isə toyuqların gözündə nüfuzdan düşmək istəmərdim. Toyuğu boğazlayıb aparın tülkünün arxasınca baxmaqdan başqa əlindən bir iş gəlməyən sahiblərinin toyuqların yanında nə “nüfuzları” ola bilərdi? Tülküyə xəbərdarlıq elədim, bax, “dostum”, mən bu toyuqları sənə üçün saxlamıram. Səni yedizdirmək üçün də bir kimsə qarşısında öhdəçilik götürməmişəm. Toyuqlara toxunma. Kimə deyirsən? Nəticə çıxartmaq əvəzinə qohum-əqrəbalarını da yığıb gətirdi. Təcili olaraq həm toyuqları, həm də “nüfuzumu” xilas eləməliydim! Tüfəngi götürüb, tülkünün axtarışına çıxdım. Birini vurdum, qohumlarından da bir-ikisini qorxudandan sonra daha bu ətrafa yaxın düşməyə cürət eləmədilər. Amma bu heç nəyi dəyişmədi. Toyuq saxlamağa son verdim. Mənim toyuqlarıma gözlərini dikmiş çölün bütün yırtıcılarını, ilanları, qırğıları, çalağanları, porsuqları öldürə bilməzdim. Ya çölün bütün yırtıcılarına müharibə eləyib nəsilərini kəsməliydim, ya da toyuq-cüce saxlamamalıydım. Saxlamağa qərar verdim.

Qonşu isə mənim kimi düşünmürdü. Toyuqlarını qoruya biləcəyini düşünmüş-

Aslan Quliyev

dü. Amma göründüyü kimi qoruya bilməmişdi. Oğurluq faktıyla üz-üzəydik. Qonşunun qazları gəlib həyatımızın itburnularını oğurlayırdılar, çölün əclaf tülküsü də gəlib qonşunun toyuqlarını oğurlayırdı. Əli başına çatan oğurlayırdı.

Qonşuya təskinlik verirəm, sakitləşmir. Əksinə, mənim sakitləşdirmək təşəbbüsümə anlaşılmaz reaksiya verir. Sanki əclaf tülküyə mən demişəm, gəl, qonşunun toyuqlarını apar. Daha doğrusu, apardığını apar, aparmadıqlarını da boğ. Bu əhvalla yazı masasının arxasına keçə bilmərəm. Dəmir çarpayıda uzanıb çiçəklərə darışmış bal arılarının aramsız vızıltılarına, çölün, quşların, böcəklərin səsinə qulaq asıram. Əvvəllər çöldə səslər daha çox idi, indi çöl səssizləşir.

Bir də nahardan sonra keçirəm yazı masasının arxasına. Tərcümə, roman üzərində işləmək, cavan bir yazıcının hekayəsini redaktə etmək, facebook-da yeni açılmış səhifəmə baxmaq.

Ədəbiyyata istedadlı, işıqlı, obyektiv gənclər gəlir. Səmimidirlər. Amma nə yazıq ki, əksəriyyəti dahilik xəstəliyinə yoluxublar. İki-üç bəsit, hələ bişməmiş yazı yazır və özünü dahi elan eləyir. Olurmu? Bizim gəncliyimiz imperiya vaxtına düşdü, sovet senzoru əli qılıncı başımızın üzərində dayanmışdı. Az qala hər sözü lopa ilə oxuyurdular. Mən yazırdım: “Şəhərin üzərinə qaranlıq çökürdü”. Dəhşətdən senzurun rəngi ağarırdı, necə yəni, sosialist şəhərinin üzərinə qaranlıq necə çökə bilər? Sən nəyə görə qaranlıq heç yere yox, sosialist şəhərinin üzərinə çökürsən? Mənim də rəngim ağarırdı, mən onu başqa hara çökürd bilərəm? Onda bəlkə meşənin üzərinə çökürdüm? Axı qaranlıq harasa çökməlidir də. Sensor qəzəblənirdi, axı sən nəyə görə qaranlıqdan yapışıbsan? Hökməndir şəhərlərimizin, ya da meşələrimizin üzərinə qaranlıq çökürdün? Güneş şüaları səpələnsin, ilıq yaz yağışları yağsın! Sən qaranlıqğını belə nümayişkarənə tərzdə yazsa, gözüme soxa bilməzsən! Elə bilirsən bununla nə demək istədiyini başa düşmürük?! İşlər dolaşırdı, mənim belə yazmaqda başqa heç bir məqsədım yox idi, qaranlıq da bir kimsənin, xüsusi ilə də senzurun gözüne soxmaq istəmərdim. Heç ağılı başında olanda senzurun gözüne nəse soxar? Sadəcə təbiət hadisəsini, faktı qələmə almışdım. Beləcə düşünür və iki qat heyrlənirdim, Allah, Allah, görəsən, belə yazmaqla nə demək istəmişəm? “Sərxoş” adlı hekayəmin qəhrəmanı sərxoş pilləkəni düşüb sonuncu pillədə oturur və deyirdi: “Lənəte gələsən belə həyat!” Sensor qəzəblənmişdi, sərxoşdan, sovet cəmiyyətinin tör-töküntüsündən hekayə yazmağın azlıq eləyir, sənə bu sərxoşun hələ bir sosializm cəmiyyətini, işıqlı, gözəl, fərəhli həyatımızı da lənətləyir? Keçməz! Keçmirdi

də. Ən qəribəsi isə imperiya dağılandan sonra şəxsən bu sensor, redaktor, az qala özünü dissident elan elədi. Onu incidirmişlər, yazılarına görə təqib eləyirmişlər, qarşısını kəsirmişlər. Amma həqiqət budur ki, özü sovet senzurasının vuran əliydi, özü başqalarını incidir, təqib eləyirdi!

Gənclərimiz isə müstəqil ölkədə yaşayırlar. Xaricdə oxuyur, təhsil alırlar. Dünyaya çıxışları var, yazılarını yaymaq, təbliğ etmək üçün, dil öyrənmək, oxumaq üçün istədikləri ədəbiyyatı əldə etmək imkanları var. Yeni vəziyyət, şərait tamamilə onların xeyrinədir. Niyə də daha yaxşı yazmasınlar? Niyə də dahi olmasınlar? Məncə, özlərini ədəbiyyatımızın qocaları ilə müqayisə etməsinlər, bu onlara heç nə verməyəcək. Qonşu Gürcüstanın, Rusiyanın, qardaş Türkiyənin yazırları ilə müqayisə eləsinlər. Bu yaxınlarda ölkəmizdə o qədər də tanınmayan iki türk yazıcısının, Nərimin Yıldırımın və Həmdü Koçun romanlarını dilimizə uyğunlaşdırmışam. Hər iki müəllif məni heyrləndirib. Necə gözəl yazırlar! İlk öncə belə yazırla ortalığa çıxmaq, sonra dahilikdən dəm vurmaq lazımdır.

Gənc həmkarımın hekayəsini redaktə eləyib, yenidən həyətdə düşürəm. Tut, gilas yetişib, alça da yemək olar. Ağ tuta üstünlük verirəm. Doyunca tut yeyib, yerli daşlardan tikdiyim bulağın yanındakı kötüyün üstündə otururam. Bir az aralıda koramal böyürtkən kolunun üstündə qvrılıb yatıb, günəş vannası qəbul eləyir. Əvvəllər məni görəndə bir göz qırpımında kolların arasında yoxa çıxardı, amma ona qarşı pislik etmək niyyətində olmadığımı başa düşüb, daha mənədən qaçmır. Çöldə ancaq şüursuz heyvanların dolaşmadıqlarını sübut eləyən real nümunə. İki-üç dost-tanışını, qohum-əqrəbasını da dəvət edib, həyətdəki, bağdakı ilanların, siçanların kökünü kəsirlər. Deyirəm işini gör, yeyəcək sarıdan narahat olma, yeməyə bir şey tapa bilməsən, sənə üçün hardan olsa ölü siçan, ilan taparam. Nuşi-canlıqla aşırırsan. Rəzi qaldığını bildirmək üçün quyruğunu tərpedir. Şüurludur, amma ağılı yoxdur. İnsanın lazım gəldimi, yalan danışacağını bilmir. Sürünən “dostum”, mən sənə üçün ölü siçanı, ilanı harda tapacağam? Sözdü dedim, sənəse artıq xəyallar qurursan.

Yenidən samovarı yandırırıram.

Tüstü havaya millənir.

Hava bürkü və güssə içində ilğımlanır.

Yenidən tərcümə eləyirəm. Roman üzərində işləyirəm. Rus yazıçılarının hekayələrini oxuyuram.

Həyətdə səs-küy düşür. Tülkü yenə də qonşunun qazını, ördəyini oğurlamağa cəhd eləyib.

Kənddən qardaşım zəng eləyir. Bəş dəne toyuq göndərim, heç olmaya yumurta problemin həll olsun. Qəti etiraz eləyirəm. Göndərib eləmə. Əlbəttə, hansısa bir problemimin, - bu yumurtaya aid olsa belə, - həll olunması gözəldir, adamı sevindirir. Amma mən uzun illərdən sonra yenidən tülkülərə müharibə elan etmək istəmirəm. Mən yazıçıyam. Sülh adamıyam. Müharibənin gəlib evimin astanasına dirənməsini istəmirəm. Xüsusi ilə də hansısa toyuqdan, yumurtadan ötrü.

Masa arxasına keçir, işləyirəm. Facebook səhifəmə baxıram. Bir oxucumun şərhini məni əməlli-başlı kövrəldir.

Günəş dağların arxasına əyilir.

Qaranlıq düşür.

Mənim bir yazı günüm sona çatır.